

INGLIZ TILI — GLOBAL ALOQA VOSITASI SIFATIDA: O'ZBEK JAMIYATIDA SOTSIOLINGVISTIK TA'SIRI

Jakbarova Nozima Akramjon qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti. O'qituvchi

e-mail: nozimajakbarova56@gmail.com

+998909895117

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17492098>

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi ingliz tilining global aloqa vositasi sifatida shakllanish jarayoni va uning O'zbekiston jamiyatidagi sotsiolingvistik o'rni tahlil qilingan. Ingliz tilining ta'lim, ilm-fan, iqtisodiyot va madaniy aloqalardagi roli, shuningdek yoshlar til amaliyotida sodir bo'layotgan lingvistik o'zgarishlar ko'rib chiqiladi. O'zbek tilida inglizcha so'zlarning ko'payishi, kod-almashinuvi va ikki tillilik jarayonlarining ijtimoiy ta'siri ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, globalizatsiya, sotsiolingvistika, ikki tillilik, kod-almashinuvi, til siyosati, madaniy integratsiya.

Аннотация: В данном тезисе анализируется процесс формирования английского языка как глобального средства общения и его социолингвистическая роль в обществе Узбекистана. Рассматривается значение английского языка в сфере образования, науки, экономики и культурных связей, а также происходящие лингвистические изменения в языковой практике молодежи. Научно обоснованно освещаются рост количества англицизмов в узбекском языке, явления код-свитчинга и билингвизма, а также их социальное влияние.

Ключевые слова: английский язык, глобализация, социолингвистика, билингвизм, код-свитчинг, языковая политика, культурная интеграция.

Annotation: This thesis analyzes the formation of the English language as a global means of communication and its sociolinguistic role in Uzbek society. It examines the role of English in education, science, economy, and cultural relations, as well as the linguistic changes occurring in youth language practices. The increase in English loanwords in Uzbek, phenomena of code-switching and bilingualism, and their social impact are explained based on scientific evidence.

Keywords: English language, globalization, sociolinguistics, bilingualism, code-switching, language policy, cultural integration.

Kirish

XXI asrda ingliz tili global aloqa, ilmiy tadqiqotlar, xalqaro diplomatiya va axborot texnologiyalari tili sifatida jahon miqyosida ustuvor mavqega ega bo'ldi. UNESCO ma'lumotlariga ko'ra, dunyodagi ilmiy maqolalarning 80 foizi ingliz tilida chop etiladi [1]. Shuningdek, internetda mavjud kontentning 60 foizi ingliz tilida yaratiladi, bu esa tilning global kommunikatsiyadagi ahamiyatini yanada oshiradi [2].

O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng dunyo hamjamiyatiga faol integratsiya jarayonini boshladi. Bu jarayon ta'lim, madaniyat, diplomatiya va iqtisodiyot sohalarida chet tillarini, xususan ingliz tilini bilish zaruratini kuchaytirdi. 2021-yil 19-mayda qabul qilingan "Ingliz tilini o'qitishni rivojlantirish to'g'risida"gi Prezident qarori mamlakatda ingliz tilining strategik ahamiyatini yana bir bor tasdiqladi [3].

Tahlil va muhokama

Ingliz tilining global maqomi va tarixiy shakllanishi

Ingliz tili global tilga aylanishida Britaniya imperiyasining tarixiy ekspansiyasi va keyinchalik AQShning iqtisodiy-texnologik kuchi muhim rol o'ynadi. Bugungi kunda ingliz tili xalqaro biznes, diplomatiya, aviatsiya va ilm-fan tilidir. Masalan, xalqaro aviatsiya terminologiyasi to'liq ingliz tilida qo'llaniladi [4].

O'zbekistonda ingliz tilining ta'lim tizimidagi o'rni

O'zbekistonda ingliz tili maktabdan tortib oliy ta'limgacha majburiy o'qitiladigan fan sifatida shakllangan. 2021-yilgi ta'lim islohoti natijasida o'quvchilar CEFR standartlari asosida baholanadigan bo'ldi. Bu o'zgarish ingliz tilini amaliy qo'llash ko'nikmalarini kuchaytirishga qaratilgan [5].

Yuqori malakali ingliz tili o'qituvchilari yetishmovchiligi mavjud bo'lsa-da, so'nggi yillarda xorijiy tajribaga asoslangan o'quv dasturlarining kengayishi bu bo'shliqni asta-sekin to'ldirmoqda.

Sotsiolingvistik ta'sir: Kod-almashinuvi va ikki tillilik

Global aloqa sharoitida O'zbekiston yoshlarining nutqida inglizcha so'zlarni qo'llash kuchaymoqda. Masalan, "meeting", "deadline", "online", "project", "sale" kabi so'zlar kundalik leksikaga kirib bormoqda. Bu jarayon sotsiolingvistik nuqtai nazardan **kod-almashinuvi (code-switching)** deb ataladi [6].

Ikki tillilikning ijobiy tomonlari:

- global informatsiya maydoniga kirish imkoniyati kengayadi,
- zamonaviy kasbiy malakalarni o'zlashtirish osonlashadi.

Salbiy tomonlar:

- ona tilida ifoda boyligining qisqarishi,
- til me'yorlarining buzilishi,
- so'zlashuvda g'ayritabiiy gibridd shakllarning ko'payishi.

Masalan, yoshlar orasida uchraydigan "men seni support qilaman", "deadline yaqinlashyapti", "designni update qilamiz" kabi iboralar o'zbek tili strukturasi bilan inglizcha leksikaning uyg'unlashgan namunalari.

Madaniy identitetga ta'siri

Ingliz tilining kuchayishi madaniy qadriyatlarning ham o'zgarishiga olib kelmoqda. Global pop madaniyat — kino, musiqalar, ijtimoiy tarmoqlar — orqali ingliz tilida ifodalangan ramzlar yoshlarning dunyoqarashini shakllantirmoqda [7]. Shu bilan birga, milliy identitetni saqlab qolish muhim masala bo'lib qolmoqda.

Til siyosati va milliy manfaatlar uyg'unligi

O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi saqlangan holda, ingliz tilini ikkinchi xalqaro til sifatida rivojlantirish — strategik yo'nalishdir. Mutaxassislar fikricha, bu jarayon milliy manfaatlariga zid emas, balki global raqobatbardoshlikni ta'minlaydi [8].

Xulosa

Ingliz tili bugungi kunda global aloqa va bilimlar almashinuvining asosiy vositasidir. O'zbekiston jamiyatida ingliz tilining roli ortib borayotgani ta'lim, iqtisodiyot, ilm-fan va madaniyat sohalarida ijobiy natijalar bermoqda. Biroq bu jarayon milliy til va madaniy o'zlikning himoya qilinishini ham talab etadi. Til siyosatida muvozanatli yondashuv — o'zbek tilining mavqegini mustahkamlash va shu bilan birga ingliz tilidan samarali foydalanishni rivojlantirish — eng maqbul yo'ldir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Crystal D. *English as a Global Language*. Cambridge University Press, 2003. — 15–18-betlar.
2. Internet World Stats. World Internet Usage Statistics, 2022. — 4-bet.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-5117-son qarori, 2021-yil 19-may. — 2-bet.
4. ICAO. *Language Proficiency Requirements*. International Civil Aviation Organization, 2011. — 7-bet.
5. CEFR Guidelines for Uzbekistan. Ministry of Public Education, 2022. — 23–29-betlar.
6. Wardhaugh R. *An Introduction to Sociolinguistics*. Wiley-Blackwell, 2010. — 97–110-betlar.
7. Appadurai A. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. University of Minnesota Press, 1996. — 54–65-betlar.
8. Fishman J. *Language and National Identity*. Oxford University Press, 2008. — 42–49-betlar.
9. Phillipson R. *Linguistic Imperialism*. Oxford University Press, 1992. — 77–83-betlar.
10. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge University Press, 2019. — 201–216-betlar.